

Tulevaisuuden kunnat ja maakuntaliitot

-eriytyminen haasteena ja ratkaisuna

Arto Haveri, Tampereen yliopisto

Pohjois-Pohjanmaan maakuntapäivät
Oulu 7.11.2023

Muutosajureita

- Väestönkehitys ja kaupungistuminen
- Ympäristö- ja ilmastokysymys
- Teknologian kehitys, digitalisaatio, tekoäly
- Soteuudistus, TE-uudistus
- Turvallisuutta uhkaavat kriisit
- Maahanmuutto & monikulttuurisuus
- Julkisen talouden niukkuus
- EU-lainsäädäntö
- Kansalaisosallistumisen ja demokratian uudet muodot

Keskeisiä nyt näkyvissä olevia kuntien muutostrendejä

- Kuntien ja etenkin suurempien kaupunkien roolissa vahvistuu aktiivinen tulevaisuuden tekeminen ja kestävä kehitys (ekologinen, sosiaalinen, taloudellinen) näkökulmat
- Kuntalaiset, järjestöt ja yritykset nähdään yhä selkeämmin kunnan tärkeimpänä voimavarana tulevaisuuden rakentamisessa
- Poliittinen ja virkajohtaminen kurottautuvat toisiaan kohti, organisaatiot keventyvät
- Kuntakenttä eriytyy ja kunnat erilaistuvat

Kuntakenttä eriytyy ja kunnat erilaistuvat

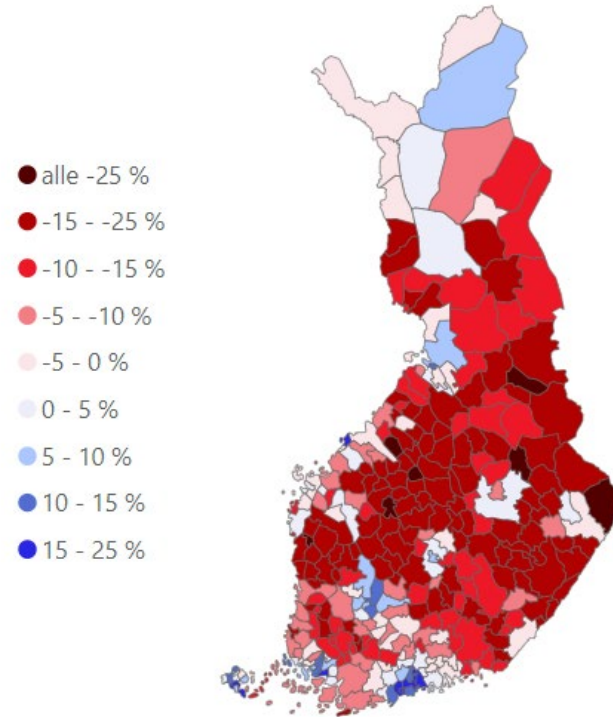

- Ääripäät kasvavat suuret kaupunkiseudut ja maaseudun supistuvat kunnat
- Toisaalta myös pistemäistä erilaistumista (pitkälti kuntien omina strategisina valintoina)
- Eriytymisen myötä kuntien haasteet ja mahdollisuudet eroavat toisistaan yhä enemmän
- Eriytymisen seurauksena valtion kuntapolitiikkaa uudistetaan?

Väestöennuste 2040

Kaupungistuminen jatkuu, väestö kasvaa harvoissa keskuksissa ja supistuu ja ikääntyy useimmissa kunnissa entisestään, alueelliset erot kasvavat

Väestönkehitys perusuraskenaariossa 2021-2040

Pohjois-Pohjanmaa – eräitä erityispiirteitä

- Pohjois-Pohjanmaa väestöltään neljänneksi suurin ja kooltaan toiseksi suurin - yhden vahvan keskuksen, harvan asutuksen ja pitkien etäisyyksien maakunta
- Yksi neljästä maakunnasta jossa väkiluvun kehitys ollut myönteinen viimeisen viiden vuoden aikana, tulevaisuuden näkymätkin keskimääräistä paremmat
- Ikärakenteeltaan ”nuorekkaiden maakuntien ryhmässä”, yli 65 -vuotiaiden osuus on toiseksi pienin, tosin erot suuria kuntien välillä
- Myös tulotasossa, elinkeinorakenteessa, koulutuksessa, terveydessä ja kuntien taloudellisessa tilanteessa suuria kuntien välisiä eroja
- Maakuntalaisten suhtautuminen tulevaisuuteen on pessimismi/optimismi – akselilla valtakunnan keskitasoa, terveyspalveluissa asenne on valtakunnan optimistisin

Yhtenäiskuntamalli

- Kaikkia kuntia koskevat koosta, sijainnista ja muista olosuhteista riippumatta samat velvoitteet ja tehtävät
- Kuntien asema yhtenäistettiin 1977 kuntalailla
- Kipuilua ja kritiikkiä eri tyyppisiltä kunnilta
- Kuntien kiihtyvä eriytyminen haastaa mallin toimivuutta

Valtion kuntapolitiikan skenaariot (Kuntapolitiikka käännekohdassa 2022, VM)

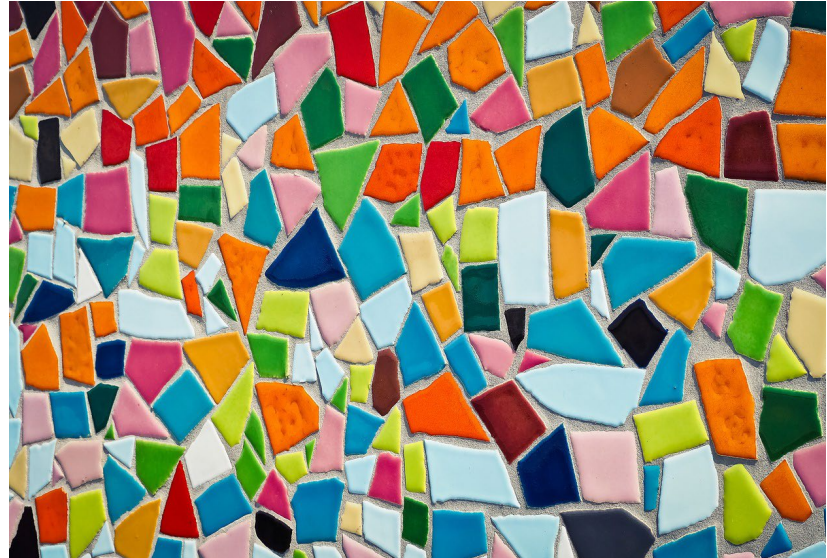
1. Vahvan toiminnallisen kehittämisen ja vastuun skenaario
 - Perustuu kuntien omiin merkittäviin toiminnallisiin uudistuksiin
2. Järjestämiskriteereitä palveluihin – skenaario
 - PARAS 2 (huom. TE-palveluiden uudistus)
3. Yhtenäiskuntamallista irtautumisen skenaario
 - Hyväksyttäisiin kuntien eriytyminen kuntapolitiikan pohjaksi ja sallittaisiin erilaisia hallinnollisia ja tehtäväkohtaisia ratkaisuja eri puolilla maata.

Orpon hallituksen hallitusohjelma 2023

- ”Kuntien tulevaisuuden toimintaedellytysten turvaamiseksi on tärkeää tunnistaa ja sallia kuntien erilaistuminen. Näin kukin kunta pystyy paremmin palvelemaan alueensa väestöä. Hallitus tukee erilaisten kuntien vahvuuksien täysimääräistä hyödyntämistä ja elinvoimaa mahdollistamalla erilaisten ja eri kokoisten kuntien tehtävien hallitun eriyttämisen...”

Erilaisuus sanoitetaan voimavarana

Kuntien normien vähentäminen ja kuntakokeilut käynnistyvät – ehdotuksia purettavista normeista voi jättää marraskuussa

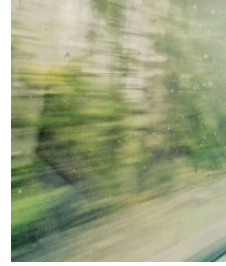
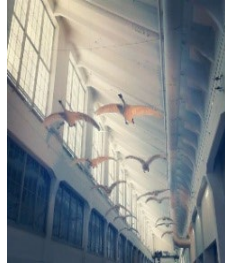
Valtiovarainministeriö

Julkaisuajankohta 31.10.2023 10.59

TIEDOTE

Kuntien normienpurkuohjelma alkaa. Kunta- ja alueministeri Anna-Kaisa Ikonen on asettanut kuntien normien vähentämisen ja kokeilujen ohjelman toimikaudelle 26.10.2023–31.3.2027. Työn tavoitteena on vahvistaa kuntien toimintaedellytyksiä sekä edistää kuntien uudistumista ja kuntien erilaisuuden huomioimista.

Eriytyminen ratkaisuna

Eriytyä = Kehittyä erilaiseksi *tai* erilaisiksi, eri tehtävään *tai* tehtäviin, differentioitua (Suomisanakirja)

Kunnan ja maakunnan elinvoimaisuus edellyttää strategista (strategisiin valintoihin perustuvaa johdonmukaista) erikoistumista, erottautumista ja yhteistyötä

Taustoja

- Borg, Sami (2023). Maakunnat vertailussa – Taustaraportti maakuntien rakennetekijöistä ja KAKS:n maakuntapuntareista. Kunnallisalan kehittämissäätiö.
- Hallitusohjelma 2023. Petteri Orpon hallituksen ohjelma.
- Haveri A, Majoinen K (2017) *Miten tähän on tultu? Kunnallishallinnon muutos polkuriippuvaisena ja evolutionäärisenä kehityksenä*. Teoksessa: Nyholm I, Haveri A, Majoinen K toim: Tulevaisuuden kunta. Kuntaliitto ACTA.
- Haveri A, Paananen H, Airaksinen J (2018) *Narratives on Complexity: Interpretations on Local Government Leadership Change*. Administrative Culture 18 (3).
- VM (2022) *Kuntapolitiikka käännekohdassa? Kuntien toimintaedellytysten vahvistaminen ja kuntapolitiikan tulevaisuuden skenaariot*. Valtiovarainministeriön julkaisuja 2022:5

Kiitos huomiostanne

KUVA: Museovirasto

